

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
ENTI RREGULLATOR I ENERGJISË

**VLERËSIM MBI POLITIKAT RREGULLATORE PËR MBROJTJEN E
KLIENTËVE NË NEVOJË NË SEKTORIN E ENERGJISË ELEKTRIKE**

Punoi: Erjola Sadushi

Elton Rradheshi,

Julia Guga,

Brunilda Tavani

Agron Çomo,

Miglana Selimi,

Alba Malo

Miratoi : Bordi i ERE

Petrit Ahmeti – Kryetar

Raimonda Islamaj – Anëtare

Maksim Shuli - Anëtar

Petra Lika – Anëtar

Erjola Sadushi - Anëtare

Tabela

Hyrje

- 1. Varfëria energjitike dhe konsumatorët në nevojë në BE**
- 2. Varfëria energjitike dhe konsumatorët në nevojë në Palet Kontraktore te Traktatit të Komunitetit të Energjisë**
- 3. Faktoret që ndikojnë ne vlerësimin e varferise energjitike**
- 4. Krijimi i observatorit të varfërisë energjitike të Bashkimit European dhe Energy Advisory Hub**
- 5. Monitorimi i Varferise Energjitike**
- 6. Programet e Varferise Energjitike**
- 7. Komunitetet e Energjise per zbutjen e varferise energjitike**
- 8. Shqipëria dhe legjislacioni për konsumatorët në nevojë dhe varfërinë energjistik**
- 9. Rekomandime**
- 10. Konkluzione**

Hyrje

Përdorimi i energjisë është thelbësor për të siguruar një standard të përshtatshëm jetese dhe shëndeti. Në Europë, varfëria energjitike është një shqetësim në rritje që vë në rrezik shëndetin dhe mirëqenien e miliona qytetarëve. Sipas vlerësimeve të fundit, të publikuara nga Parlamenti European rezulton se rreth 36 milion qytetarë të Bashkimit European nuk mund t'i mbajnë shtëpitë e tyre të ngrohta në mënyrë adekuate.

Në nivel të BE-së, Komisioni European filloi të përfshijë mbrojtjen e konsumatorit dhe mbështetjen e konsumatorëve të varfër për qëllime të furnizimit me energji rreth 20 vjet më parë, e më pas duke futur në paketën e tretë të energjisë në 2009 konceptin e varfërisë energjitike, por duke ia lënë përgjegjësinë përfundimtare çdo shteti anëtar.

Megjithëse numri i vendeve që njohin konceptin e varfërisë energjitike zyrtarisht në legjislacion apo politikë po rritet, shumica e Shteteve anëtare nuk kanë ende një përkufizim zyrtar dhe ende ka mjaft diskutime që lindin në nivelin politikëbërës, për të adresuar konceptin shumëdimensional të varfërisë energjitike.

Varfëria energjitike kuptohet gjerësisht si *paafësia e familjeve për të mbajtur nivele të përshtatshme të shërbimeve të energjisë me një kosto të përballeshme*.

Janë një sërë faktorësh që përdoren për vlerësimin e treguesve që ndikojnë në nivelet e varfërisë së energjisë, të tilla si variacionet klimaterike, disponueshmëria e karburantit, lloji i stokut, performanca, kostot e larta të jetesës, etj. Shërbimet dhe ofruarit e energjisë, që mbajnë të dhëna të tilla, bëhen aktorët kryesorë për një orientim të drejtë të politikave.

Përkufizimi i varfërisë energjitike nuk është ende i harmonizuar në të gjithë Europën. Përgjithësisht, përkufizimi i varfërisë energjitike lidhet me pamundësinë për të siguruar shërbime të mjaftueshme të energjisë në shtëpi.

Varfëria energjitike është e lidhur me cënueshmërinë, e cila në kontekstin e diskursit të politikave të BE-së, *lidhet me aftësinë e kufizuar të familjeve për të aksesuar plotësisht përfitimet e ofruara nga tregjet e brendshme të energjisë.*

Sipas vlerësimit të KE-së për Planet Kombëtare të Klimës dhe Planet Energjitike të Klimës së integruar në vitin 2019 (NECPs), konstatohet se varfëria energjitike duhet të trajtohet në një mënyrë më të strukturuar nga Shtetet Anëtare, të cilët duhet të identifikojnë objektivat tregues për të reduktuar varfërinë energjitike të shoqëruar me grupet e synuara, politikat dhe masat përkatëse si dhe burimet e mundshme të financimit.

Ndërkohë që ka një mbivendosje në konceptet e konsumatorit në nevojë dhe varfërisë energjitike, është e rëndësishme të njihet varfëria energjitike si një çështje e veçantë. Duke qenë se të ardhurat janë një nga nxitësit e cënueshmërisë, ekziston një korrelacion midis konsumatorit në nevojë dhe varfërisë energjitike. Megjithatë, varfëria energjitike është një koncept më specifik, i cili i referohet marrëdhënies midis buxhetit të kufizuar të familjes dhe koston së energjisë. Varfëria energjitike është gjithashtu shumë e lidhur me varfërinë e përgjithshme. Familjet përballen me kosto shumë të ndryshme për të arritur të njëjtin nivel ngrohtësie për arsye të tjera përveç të ardhurave, të tilla si, efica energjitike e banesës ose aftësia e familjes për të bashkëvepruar me tregun. Përveç kësaj, një nivel i mjaftueshëm i energjisë është thelbësor për qytetarët.

Ky vlerësim, ka për qëllim të ofrojë një prezantim të përgjithshëm të asaj që është bërë tashmë në nivelin e BE, vendeve të Traktatit të Komunutetit të Energjisë si dhe në vendin tonë. Objektivi kryesor është të identifikohen dhe të vihet në dispozicion një informacion mbi eksperiencat deri më tani, mbi varfërinë energjitike, konceptin e përgjithshëm, dimensionet e saj, faktorët dhe mekanizmat mbështetës për zbutjen e varfërisë energjitike.

1. Varfëria energjitike dhe konsumatorët në nevojë në BE

Në nivel të BE-së, paketa Clean Energy - Energji e pastër për të gjithë Europeanët, miratoi një grup prej tetë aktesh legislative në lidhje me energjinë dhe konsumatorët europianë, me objektivi kryesor për të vënë eficaçen e energjisë në plan të parë, për të arritur lidhshpëri global në energjitë e rinovueshme dhe për të ofruar një marrëveshje të drejtë për konsumatorët.

Këto dokumente u botuan për herë të parë nga Komisioni Europian në nëntor 2016 dhe përfundoi me publikimin e teksteve përfundimtare të tij në Gazetën Zyrtare të Bashkimit Europian në qershor 2019, pas një dialogu ndërmjet Komisionit Europian, Këshillit dhe Parlamentit.

Paketa përfshin disa dispozita mbi varfërinë energjitike në Direktivat si vijon:

- Direktiva për Performancën Energjitike të Ndërtesave (EPBD) kërkon që veprimet përkatëse për të lehtësuar varfërinë energjitike, të përvijohen në strategjitë kombëtare të rinovimit dhe se ndërtesat më pak efikase duhet të jenë të parat në radhë për rinovim. Ajo kërkon që shtetet anëtare të promovojnë akses të barabartë në financa për rinovimin për të konsumatorët subjekt të varfërisë energjitike. Shtetet anëtare duhet gjithashtu të zbatojnë kërkesat për një nivel të caktuar të performancës energjitike për pronat me qira.
- Direktiva për Eficiencën e Energjisë (EED) kërkon që një pjesë e masave, sipas nenit 7 (detyrimet e efikasitetit të energjisë ose masat alternative) të zbatohen midis familjeve të cënueshme, duke përfshirë ato të prekura nga varfëria energjitike. Investimet në rinovim, do të sjellin përfitime të shumëfishta, për familjet subjekt i varfërisë energjitike, si dhe për qëllimet e efikasitetit dhe klimës. Direktiva specifikon gjithashtu se, Shtetet anëtare duhet të krijojnë programe në nivel të Shteteve anëtare, që do të ofrojnë mbështetje financiare për masat e efikasitetit. Familjet subjekt i varfërisë energjitike duhet të kenë akses në këto skema.
- Direktiva e Energjisë Elektrike synon të ridizajnojë tregun e energjisë elektrike për të qenë më fleksibël dhe integruar më mirë i burimeve të rinovueshme të energjisë, si dhe për të siguruar që konsumatorët të mbrohen dhe të fuqizohen mirë në tregjet e energjisë elektrike në të gjithë Europën. Ata duhet të kenë akses në sisteme matje inteligjente dhe të mbrohen nga rritjet e çmimeve të energjisë elektrike. Neni 28, përmend nevojën që vendet të adoptojnë konceptin e klientëve në nevojë. Neni 29, kërkon që Shtetet anëtare të zhvillojnë një sërë kriteresh për të identifikuar familjet subjekt i varfërisë energjitike brenda vendeve të tyre, në mënyrë që të jenë në gjendje të ofrojnë mbështetjen e synuar. Shtetet Anëtare inkurajohen më tej të ndajnë praktikatat e mira për ta bërë këtë.
- Direktiva e Energjisë së Rinovueshme (RED) inkurajon aksesin në burime të rinovueshme për konsumatorët me të ardhura të ulëta dhe në nevojë, nëpërmjet masave me informacion në dispozicion të të gjithë konsumatorëve, përfshirë konsumatorët me të ardhura të ulëta dhe të pambrojtur. Në nenin 21 specifikohet se, barrierat e pajustificuara ndaj financimit duhet të adresohen për të lehtësuar aksesin. Komunitetet e energjisë së rinovueshme do të jenë të hapura për të gjithë konsumatorët si dhe do të zbatohen mjete për të lehtësuar aksesin në informacion dhe financim.
- Rregullorja e qeverisjes u kërkon Shteteve anëtare të identifikojnë nivelet e varfërisë energjitike dhe të përshkruajnë zgjidhjet për ta trajtuar këtë në planet e tyre Kombëtare të Energjisë dhe Klimës (NECP).

Prandaj, në nivel të BE-së, koncepti është përfshirë në shumë dispozita të të 5 akteve të sipërcituara.

Referuar ¹ studimit Heal 2019 të Komisionit Europian rezulton se:

Në vitin 2019, 15% e Europianëve jetonin në shtëpi me një çati të paizoluar, mure të lagësht, dysheme apo themel të pa termoizoluar. Kjo përqindje e lexuar në vlera, përfaqëson mbi 50 milionë njerëz. Për të patur një ide më të qartë të impaktit të sa më sipër, mjafton të ndërgjegjësohemi se deri në 100,000 Europianë vdesin çdo vit si rezultat i një shtëpie të ftohtë.

Në frymën e vlerësimit të të dhënave të mësipërme, për tu marrë në konsideratë në impaktin e varfërisë energjitike në popullatë, është patjetër dhe fakti që rreth 80 milionë njerëz në BE, rezultuan të ishin me vonesë ose nuk mund të paguanin faturat e tyre të shërbimeve në vitin 2019. Të dhënat e mësipërme janë rritur në mënyrë eksponenciale gjatë Covid19, ndërkohë që njerëzit ishin të izoluar në shtëpitë e tyre, qoftë për shkak të pamundësisë së sigurimit të energjisë elektrike, pamundësisë së shlyerjeve të detyrimeve për sigurimin e energjisë elektrike, por edhe mungesës së efieciencës në banesat e tyre për të garantuar nivelin minimal të kushteve që furnizimi me energji elektrike garanton.

Të dhënat ndërkombëtare, konkludojnë se 1 në 10 europianë nuk mund të sigurojnë ngrohjen e duhur në shtëpitë e tyre në dimër e po ashtu 1 në 5 nuk mund të sigurojnë ftohjen në mënyrën e duhur në shtëpinë e tyre gjatë verës. Mbi 50 milion europianë nuk mund të sigurojnë ngrohjen apo ftohjen e duhur në shtëpitë e tyre apo gjenden me strehim të papërshtatshëm e lidhur kjo me 100,000 vdekje të parakohshme në vit.

- Pjesa e të ardhurave që familjet me të ardhura të ulëta i kushtojnë furnizimit me energji është dyfishuar që nga viti 2000.
- Barra ekonomike e strehimit joadekuate arrin në mbi 194 miliardë euro në vit në kostot e shëndetit publik.
- Në Europë, ndërtesat përbëjnë rreth 40% të të gjithë energjisë së konsumuar dhe 36% e emetimeve të gazrave serrë.
- Më shumë se shtatë nga dhjetë ndërtesa janë në kushtet e mungesës së efieciencës së energjisë.
- Për çdo rritje prej 1% të objektivave të efieciencës së energjisë, 7 milionë njerëz mund të hiqen nga varfëria e energjisë.

Shtetet anëtare kanë ndërmarrë një sërë masash sic evidentohet më tej në këtë studim por ende ka shumë punë për të bërë për të siguruar që varfëria energjitike të trajtohet në politika dhe programe financimi.

¹ European Commission study 2019, HEAL 2019, Eurostat 2019, BPIE 2019

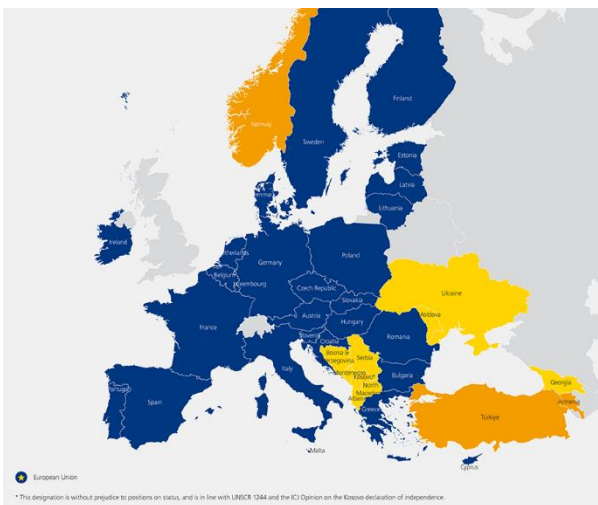
Komisioni European kohët e fundit miratoi paketën Fit for '55', për të arritur objektivat e klimës së vitit 2030 të BE-së. Fit reflekton qëllimin për të reduktuar emetimet neto nga të paktën 55% deri në vitin 2030 krahasuar me vitin 1990. Legjislacioni i ri komisionit të BE-së përfshin masa të rëndësishme për të forcuar ligjet e eficiencës së energjisë, për të ndihmuar në trajtimin e varfërisë së energjisë.

2 Varfëria energjike dhe konsumatorëve në nevojë në Palët Kontraktore të Traktatit të Komunitetit të Energjisë.

Në studimin e Energy Community -Study on Addressing Energy Poverty in the Energy Community Contracting Parties ndër të tjera evidentohet se varfëria energjike:

- Ekziston në gjashtë palë kontraktuese të komunitetit të energjisë: Bosnjë dhe Hercegovinë, Kroaci, Kosovë, Moldavi, Mali i Zi, Serbi.
- Në Moldavi, është adresuar në akte që nuk lidhen drejtëpërdrejtë me energjinë.
- Megjithatë, në të gjitha Palë Kontraktuese të komunitetit të energjisë, disa kategori të konsumatorëve mbrohen në lidhje me energjinë²

Normat e varfërisë së energjisë në Komunitetin e Energjisë janë ndër më të lartat në Europë. Kjo vjen për shkak të faktorëve historikë, ekonomikë dhe infrastrukturor, shoqëruar me reformat e sektorit energjistik gjatë tranzicionit pas komunizmit. Varfëria e energjisë u

përkeqësua më tej nga pandemia COVID-19, duke çuar në rritjen e papunësisë, reduktimin e të ardhurave të familjeve dhe rritjen e kërkesës për energji në rajon, të gjithë faktorë këto që kontribuojnë në varfërinë energjike. Çdo palë kontraktuese ka detyrimin të përcaktojë konceptin e konsumatorëve në nevojë që mund t'i referohen varfërisë energjike dhe, ndër të tjera, ndalimit të ndërprerjes së energjisë elektrike/gazit ndaj konsumatorëve të tillë në kohë kritike" dhe po ashtu "të marrin masat e duhura, të tilla si formulimi i planeve kombëtare të veprimit të energjisë, ofrimi i përfitimeve në sistemet e sigurimeve shoqërore për të siguruar furnizimin e nevojshëm me energji elektrike/gaz për konsumatorët vulnerabël, ose sigurimin e mbështetjes për përmirësimet e efektshmërisë së energjisë, për të trajtuar varfërinë energjike atje ku identifikohet, duke përfshirë në kontekstin më të gjerë të varfërisë. Këto masa duhet të mos pengojnë hapjen efektive të tregut. Nga studimi i Energy Community të gjithë Palet kontraktuese kanë përkufizime të konsumatorëve vulnerabël dhe se përkufizimet janë të lidhura ngushtë me konceptin social (të ardhurat) dhe gjendjen shëndetësore. Me fjalë

² Energy Community -Study on Addressing Energy Poverty in the Energy Community Contracting Parties

të tjera, statusi i një klienti në nevojë u jepet në parim konsumatorëve që përmbushin disa kriteret sociale dhe shëndetësore. Aspekte të tjera që nxisin varfërinë energjitike, të tilla si efektshmëria energjitike e shtëpive, gjinia dhe nevojat e energjisë, nuk konsiderohen. Për të siguruar që palët kontraktuese të mbrojnë të gjitha familjet subjekt i varfërisë energjitike, është propozuar që të gjithë palët kontraktuese të miratojnë një përkufizim të varfërisë energjitike. Në analizën e Komunitetit të Energjisë evidentohen institucionet kyç të përfshira në mbrojtjen e konsumatorëve në nevojë, së bashku me politikat ekzistuese që synojnë t'u japin atyre mbështetje. Analiza zbulon se të gjithë palët e komunitetit (me përjashtim të Maqedonisë së Veriut 229) zbatojnë vetëm masat mbështetëse të të ardhurave si mjeti kryesor për të ndihmuar konsumatorët vulnerabël, një mekanizëm kyç që mund të reduktojë përkohësisht barrën e varfërisë energjitike, por masa të tilla nuk heqin shkaqet kryesore të saj.

Siç cituar dhe më parë, mbështetja e klientëve në nevojë përfshin dy lloje mbështetjesh atë ekonomike dhe joekonomike. Mbështetja ekonomike realizohet përmes skemës së tarifave të veçanta apo përmes mbështetjes buxhetore në faturën e energjisë, sikurse edhe në rastin e Shqipërisë. Mbështetja joekonomike përfshin mosndërprerjen e furnizimit kryesisht për konsumatorët me kushte shëndetësore të vështira. Institucionet kyç të përfshira në mekanizmat e mbështetjes për klientët në nevojë përfshijnë institucionet qëndrore, ministrinë, agjensitë rregullatore, dhe pushtetin vendor.

3. Faktorët që ndikojnë në vlerësimin e varfërisë energjitike.

Varfëria energjitike është një kombinim i shumë faktorëve (siç është statusi i punësimit, shëndeti, të ardhurat ekonomike, shtrirja e mbështetjes publike, etj.), kostoja për të mbajtur një shtëpi të ngrohtë mund të jetë një kontribues në varfërinë energjitike (sidomos për familjet me të ardhura të ulëta).

Më konkretisht, varfëria energjitike ndikon dhe ndikohet nga disa aspekte shoqërore dhe teknike. Në studimin *Tackling energy poverty and enhancing energy poverty in non-profit organization* evidentohet faktorët/ aspektet që shkaktojnë apo ndikojnë në varfërinë energjitike të ndarë në:

Aspekte shoqërore

- Shëndeti

Një shtëpi që nuk është ngrohur në mënyrë të pershtatshme mund të çojë në probleme të shëndetit të tillë si në sistemin e frymëmarrjes, qarkullimit dhe kardiovaskulare, si dhe në shëndetin mendor dhe mirëqenien në afat të gjatë. Studimet kanë treguar se familjet e varfra kanë më shumë gjasa të përdorin shërbime mjekësore. Dhe fëmijët në familje të tilla kanë më shumë gjasa për të vizituar një mjek ose qëndër spitalore të kujdesit parësor (Lidell 2008, Thomson 2011).

- Edukimi

Një element tjetër i lidhur me cilësinë e jetës është edhe arsimi i cili ka ndikim afatgjatë në shkrim-leximin dhe përfshirjen sociale, duke rritur kështu mundësitë e punësimit, duke rritur kështu cilësinë e përgjithshme të jetës. Aksesit në opsionet moderne, për energji të pastër dhe të përbalueshme mund të ndihmojë në krijimin e një mjedisi më miqësor për fëmijët që inkurajon ndjekjen e shkollës dhe zvogëlon normat e braktisjes.

Nga ana tjetër investimi në pronat me qera është më i vështirë pasi pronarët e pronave shohin përmirësimin e kushteve të shëndetshme të shtëpive thjesht si një kosto, pasi ato nuk përfitojnë nga faturat e energjisë së lirë, duke nënkuptuar një mosveprim të drejtë zbatimit të veprimeve të nevojshme të efikasitetit të energjisë.

- *Elementi gjinor*

Për shkak të të ardhurave mesatare të tyre më të ulëta, gratë janë në rrezik më të madh të varfërisë së energjisë sesa meshkujt. Si në vendet në organizimin për bashkëpunim ekonomik dhe zhvillim (OECD) dhe vendet jo-OECD, gratë vazhdojnë të jenë në disavantazh krahasuar me burrat në aspektin e kushteve të punësimit, përfaqësimit në organet qeverisëse dhe institucionet vendimmarrëse dhe ekspozimin ndaj roleve të papaguara.

- *Pandemia Covid 19*

Në varfërinë energjitike një element i shtuar është edhe ndikimi i Covid-19. Numri i familjeve të varfëra pritet të rritet për shkak të Covid-19, që pati impakt edhe në varfërinë energjitike, gjë që përforcoi pabarazitë në drejtim të banesave, shëndetit, punës dhe varësisë nga transporti publik.

Përveç kësaj, për shkak të pranisë më të madhe (të detyruar) në shtëpi, u rrit konsumimi i energjisë elektrike dhe ngrohjes / ftohjes i cili ndikoi në pagimin e faturave, me pasoja më të larta për familjet më vulnerabël, duke zgjedhur mes nevojave të tyre themelore, si aksesit në energji ose ushqim.

Gjatë gjendjes së alarmit të Covid 19, shtetet anëtare të BE-së zbatuan masat përkatëse në lidhje me të drejtën e energjisë dhe garancinë e furnizimeve bazë.

Aspektet teknike

Eficientia e energjisë në ndërtesa është një aspekt teknik që gjithashtu impakton në varfërinë energjitike.

Përveç mbështetjes ekonomike në financimin e rinovimit të mundshëm për të rritur efikasitetin e energjisë, aspekte të tjera të efikasitetit në ndërtesa janë edhe mbështetja në të gjitha fazat e planifikimit, financimit dhe zbatimit të ndërhyrjeve të cilat duhet të marrin në konsideratë edhe marrjen e informacionit të duhur në lidhje me:

• **Struktura Origjina:** Informacion mbi strukturën e ndërtesës nga koha e ndërtimit deri në datën e vlerësimit dhe përfshinë ndërhyrjet që kanë ndryshuar strukturën. Ngjarje që kanë dëmtuar pjesërisht ose tërësisht ndërtimin dhe përdorimit të synuar të ndërtesës me kalimin e kohës.

• **Origjina e energjisë:** Ofrimi i informacionit mbi instalimet e energjisë të cilat mund të nxirren nga burime strukturore, faturat e energjisë etj.

Për të kryer zgjidhjen e duhur mjetet që përdoren kryesisht konsistojnë në:

Auditimi i energjisë: Është një mjet që kërkon njohuri dhe aktivitete dokumentare në vend.

Certifikata e Performancës së Energjisë (CPE): Mund të jetë e dobishme gjatë shqyrtimit paraprak të situatës së energjisë të ndërtesës.

Informacioni i ofruar nga CPE, ndryshe nga Auditimi i energjisë, nuk lidhet me kushtet aktuale të përdorimit të ndërtesës dhe as konsumit të energjisë të rezultuar nga faturat, por tregon performancën e energjisë në ndërtesë sipas kushteve "ideale" të përdorimit (Ndërhyrja standarde e Eficiencës së Energjisë).

Disa nga ndërhyrjet kryesore të eficiencës së energjisë që mund të ndërmerren në një ndërtesë përfshijnë:

- Izolimi termik i çatisë dhe mureve të jashtme.
- Zëvendësimi i dritareve.
- Zëvendësimi i bojlerit
- Panelet diellore në çati për prodhimin e ujit të nxehtë.
- Zëvendësimi i paisjeve të ndriçimit me dritat LED.

Cenueshmëria e energjisë në vendet e Komunitetit të Energjisë

Familjet në kushtet e varfërisë energjitike, janë një target grup heterogjen. Familjet ekonomikisht të cenueshme dhe/ose të pafavorizuara shpesh përballen me një kombinim të të ardhurave të nivelit të ulët stanjues, rritjes së çmimeve të karburantit dhe energjisë elektrike, si dhe shtëpive dhe pajisjeve teknike që nuk janë efikase për energjinë. Së bashku me problemet e tjera individuale (p.sh. arsimit i dobët, çështjet e shëndetit mendor dhe/ose fizik) dhe shtytësit strukturorë (p.sh. barrierat rregullatore për ndërrimin e furnizuesve) kjo mund të çojë në mbi-borxh dhe varfëri energjitike. Kush është më i prekur nga varfëria/vulnerabiliteti energjetik? Familjet që marrin përfitime sociale, individ me të ardhura të ulta, prindërit e vetëm dhe pensionistët janë ndër grupet më të cenueshme me shkallën e rrezikut të varfërisë që është dukshëm mbi mesataren.

Në kategorinë e familjeve në kushtet e varfërisë energjitike mund të përfshihen njerëz me përfitime sociale, ose që jetojnë në kushte të pasigurta socio-ekonomike, për shkak të kushteve

të pasigurta të punës si punë me kohë të pjesshme, kontrata të kufizuara / të përkohshme, mbrojtje e ulët / pa mbrojtje kundër pushimit nga puna, të ardhura të ulëta (d.m.th. pa përfitime sociale) dhe/ose rrethana individuale (p.sh. çështje shëndetësore ose paaftësi; struktura e familjes (prindër të vetëm).

Ekzistojnë dy pengesa të njohura për eficientë e energjisë që lidhen me varfërinë energjitike:

1. Stimujt e ndarë, të cilat ndodhin kur pala përgjegjëse për pagesën e faturave të energjisë (qiramarrësi) ndryshon nga pala që ndërmerr investimet kapitale për eficientë e energjisë (qiradhënësi); dhe
2. Efekti i bllokimit, kur qiramarrësit janë të mbyllur në situatën e tyre aktuale të banimit, ose ku investimet në eficientë e energjisë përmbushin barrierat ligjore ose teknike, duke minuar kështu statusin e familjeve. Shumica e politikave mbështetëse bazohen në premisën se zgjedhjet e banimit të familjeve në kushtet e varfërisë energjitike varen kryesisht nga mbështetjet financiare.

Në Palët Kontraktuese të Komunitetit të Energjisë, përqindja e popullsisë që nuk mund të përballojë komoditetin e duhur të ngrohjes është edhe më e lartë, duke filluar nga 9.5% në Serbi në 35.8% në Shqipëri. Pandemia e COVID-19 dhe pushtimi rus i Ukrainës ndikuan në tregjet e energjisë në një mënyrë të paprecedentë, duke përforcuar rritjen dramatike të çmimeve të energjisë dhe shqetësimet për furnizimin me energji. Çmimet e larta të energjisë dhe inflacioni në rritje, i cili po shkakton rënien e të ardhurave reale të familjeve, pritet të rrisë ndjeshëm numrin e familjeve në kushte të varfërisë energjitike dhe të përkeqësojë standardin e tyre të jetesës. Në studimin e Energy Community evidentohet se pasojat mund të jenë veçanërisht të dhimbshme për Palët Kontraktuese të Komunitetit të Energjisë. Planifikimi i informuar, masat efikase dhe efektive në përputhje me objektivat e tranzicionit energjetik dhe monitorimi i ngushtë i zbatimit nevojiten më shumë se kurrë për të zbutur varfërinë energjitike.

Pasqyrë e gjendjes së **konsumit familjar**

Përqindjet ndaj totalit të konsumit real për frymë sipas rajonit

Percentage of real consumption per capita by region

(%)

	Për ushqim	Për konsum jo-ushqimor	Për shërbimet bazë	Për edukim	Për pajisjet afatgjatë	
	Food	Non-food	Utilities	Education	Durables	
Rajoni	2002					Region
Bregdetar	62.8	21.3	12.3	2.5	1.2	Coastal
Qëndror	66.6	17.4	12.8	2.1	1.2	Central
Malor	66.1	20.5	9.6	2.9	0.9	Mountain
Tirana	59.5	21.4	15.6	2.2	1.4	Tirana
Gjithsej	64.5	19.4	12.6	2.3	1.2	Total
Rajoni	2005					Region
Bregdetar	57.8	25.2	13.2	2.8	1.1	Coastal
Qëndror	62.2	22.8	12.0	2.2	0.7	Central
Malor	59.9	26.8	10.3	2.3	0.8	Mountain
Tirana	53.6	26.4	15.4	3.6	1.0	Tirana
Gjithsej	59.2	24.5	12.7	2.7	0.9	Total
Rajoni	2008					Region
Bregdetar	58.9	21.3	14.5	4.8	0.5	Coastal
Qëndror	60.2	22.1	14.5	2.8	0.5	Central
Malor	59.1	22.1	13.8	4.5	0.6	Mountain
Tirana	48.9	27.5	19.1	4.0	0.6	Tirana
Gjithsej	57.7	22.7	15.2	3.8	0.5	Total
Rajoni	2012					Region
Bregdetar	58.9	20.3	17.0	3.2	0.6	Coastal
Qëndror	60.7	18.5	16.7	3.5	0.6	Central
Malor	57.9	20.9	16.0	4.7	0.5	Mountain
Tirana	52.7	22.4	21.0	3.1	0.7	Tirana
Gjithsej	58.4	20.0	17.6	3.4	0.6	Total

Burimi: Anketa e Matjes së Nivelit të Jetesës, AMNJ 2002, 2005*, 2008*, 2012*

*Pas publikimit të shifrave të plota të popullsisë për vitet 2001-2014 në maj 2014, është rishikuar seria kohore e të dhënave të AMNJ 2005, 2008, 2012.

Referuar të dhënave të publikuara nga Instat rezultojnë se pesha specifike që zënë utilitetet (energji+uj) në shpenzimet familjare në shqipëri shkon në masën nga rreth 12% në atë 17% në vitin 2012, ç'ka zë një peshë të vogël krahasuar me rreth 60 % që zënë shpenzimet për ushqim. Pavarësisht sa më sipër, vlerat e mësipërme duhen pare në mënyrë krahasimore me të ardhurat të cilat po sipas instat rezultojnë si vijon :

Shpenzimet mesatare mujore për konsum të familjeve shqiptare	84.547	lekë
Të ardhurat mesatare mujore për frymë/ të ekuivalentuara	30.962	lekë

Vlerat krahasimore të të ardhurave mesatare, me shpenzimet mesatare për frymë, duke vlerësuar peshën që zënë shpenzimet për ushqimin në buxhetin familjar, vendosin në kushtet e ekspozimit të familjeve me të ardhura të ulëta drejt pamundësisë për të grantuar këtë mall jetësor e të domosdoshëm siç është energjia.

Numri mesatar i familjeve që përfitojnë ndihmë ekonomike deri në fund të vitit 2021, sipas të dhënave të instat, rezulton në masën 67.956 janë familjarë. Referuar Instat, shpenzimet për energji elektrike, ujë, lëndë djegëse, qira të paguar dhe riparime të vogla, zënë një vlerë mesatare mujore të shpenzimeve prej 8.496 lekë, ç'ka përbën 10,0 % të totalit të buxhetit familjar.

4 Krijimi i observatorit të varfërisë energjitike të Bashkimit European dhe Energy Advisory Hub.

Në kuadër të nismave për adresimin e varfërisë energjitike, Komisioni European financoi Projektin EPOV i cili zbatohet nga një konsorcium prej 13 organizatash, duke përfshirë universitetet, grupet e këshillimit, grupet e analistëve dhe sektorin e biznesit. Observatori i Varferise së Energjisë (EPOV) i BE-së është një nismë nga Komisioni European për të ndihmuar vendet anëtare në përpjekjet e tyre për të luftuar varfërinë energjitike. Ky observator ekziston për të përmirësuar monitorimin, mbikqyrjen dhe ndarjen e njohurive dhe praktikën më të mirë mbi varfërinë energjitike. Observatori i Varfërisë së Energjisë i BE-së vepron si një shpërndarës informacioni, nismash, politikash dhe të interesuarish që veprojnë në këtë fushë dhe përpiqet të trajtojë fenomenin e varfërisë energjitike së bashku me pasojat e tij anembanë Europës. Ai ofron burime arsimore dhe lidhje me autoritetet lokale si dhe një seri rrjetesh për matjen dhe mbikqyrjen e problemit. Për herë të parë jepet një tablo krahasuese dhe e detajuar e "simptomave" të varfërisë së energjisë, siç manifestohen në secilin vend anëtar të Bashkimit European. Roli i tij kryesor është të shërbejë si një pikë referimi në të cilën vendim-marrësit dhe aktivistët mund të kenë qasje dhe të ndajnë njohuritë mbi varfërinë energjitike. Për këtë qëllim, Observatori mund të hartojë strategji për të luftuar varfërinë energjitike në nivel europian.

Observatori i Varfërisë së Energjisë i BE-së është një nismë e nisur nga Komisioni European në dhjetor të vitit 2016 dhe platforma e tij web është në dispozicion që nga janari 2018. Roli i tij kryesor është zbatimi i politikave të deklaruara në "Paketën e Energjisë së Pastër për të gjithë Europeanët" që nënkupton se sa vendimtare për zhvillimet e varfërisë së Komenergjisë Europiane në nivelet Europiane dhe kombëtare 15 mision është mbrojtja e konsumatorëve , veçanërisht ato të pambrojtur. Kjo bëhet edhe më e dukshme kur shqyrtohet evolucioni i shpejtë i tregut të energjisë. Në të njëjtën kohë, Observatori thekson nevojën për t'u thelluar në problemin e varfërisë energjitike me qëllim që të përgatitet dhe të zhvillohen strategji efektive për të luftuar atë në nivelet pan-Europiane, kombëtare dhe lokale. Të dhënat dhe informacionet e disponueshme në platformën web të Observatorit të Varferise së Energjisë të BE-së nuk kanë të bëjnë vetëm me politikën dhe vendimmarrësit, por gjithashtu i bëjnë thirrje publikut në përpjekje për të shpërndarë konfuzionin që rrethon rrënjët e problemit, përcaktimin e tij (cilësor, sasi dhe gjeografik), praktikën dhe politikën më të mira për ta luftuar atë dhe në fund

lidhjen e tij me politikat e tjera (për shembull, politika klimatike, politika e cilësisë së ajrit, shëndeti publik etj.). Observatori është pika qendrore e njohurive dhe të dhënave deri kohët e fundit të shpërndara dhe cka është shumë e rëndësishme ajo lehtëson barrierat dhe mundëson zhvillimin e aftësive nëpërmjet burimeve arsimore dhe ofrimin e ndihmës teknike.

Observatori i BE-së për Varfërinë e Energjisë (EPOV), ishte projekti paraardhës i Qendrës Këshilluese për Varfërinë e Energjisë. (**Energy Poverty Advisory Hub**). Dhe aktualisht integruar brenda EHAB. Misioni i EPAH është të jetë platforma qendrore e ekspertizës së varfërisë energjitike në Europë për autoritetet lokale dhe të gjithë lojtarët e interesuar në marrjen e veprimit për të luftuar varfërinë energjitike në Europë duke ofruar mbështetje të drejtpërdrejtë, trajnime online dhe rezultate kërkimore dhe duke ndërtuar një rrjet bashkëpunues të palëve të interesuara në marrjen e masave për të luftuar varfërinë energjitike në Evropë. EPAH aktualisht ka realizuar publikimin e një sërë manualesh udhëzuese praktikë për qeveritë lokale dhe praktikuesit që sigurojnë që dimensionet sociale të tranzicionit të energjisë të trajtohen në mënyrë të efektshme. Kjo seri përbëhet nga:

- The "Introduction to the EPAH Handbooks: A Guide to Understanding and Addressing Energy Poverty" ;

- "Manuali 1 i EPAH : Një udhëzues për Diagnozen e varfërisë së energjisë" e cila fokusohet në vlerësimin praktik të varfërisë së energjisë në nivel lokal

- "Manuali 2 i EPAH: Një udhëzues për planifikimin e veprimeve për zbutjen e varfërisë së energjisë" i cili ofron informacion se si të përgatitet dhe integrohet një plani zbutjeje e varfërisë në energji brenda Planit Lokal Social të Klimës ▸ "Manuali 3 i EPAH: Një Udhëzues për Zbatimin e Veprimeve të Zvogëlimit të Varfërisë së Energjisë" i cili ofron informacion mbi ekzekutimin e një projekti efektiv të varfërisë energjitike.

Këto manuale shërbejnë si një udhëzues për të kuptuar më mirë fenomenin e varfërisë energjitike në nivelin lokal dhe qëndor për të shtyrë në ndryshime konkrete.

5. Monitorimi i Varfërisë Energjitike

Në studimin e DG ENER – ENER/B3/507-2015 "Selecting Indicators to Measure Energy Poverty", evidentohet se ka një divergencë në qasjen ndaj problemit të varfërisë Energjitike.

Ky diversitet në qasje pasqyron qasje të ndryshme të ndërmarra anembanë BE-së, metrike të bazuara në shpenzime. Treguesit e bazuar në shpenzimet për varfërinë energjitike rrjedhin nga niveli i shpenzimeve në energji. Ato mund të përcaktohen si përqindje e të ardhurave ose në terma absolutë. Në praktikë, vlerësimi i varfërisë së energjisë konsiston në krahasimin e metrikës së shpenzimeve (pjesa e shpenzimeve të energjisë në krahasim me të ardhurat ose shpenzimet absolute në terma monetarë) me një prag normativ. Një familje mund të konsiderohet kështu e varfër në energji nëse niveli i saj i shpenzimeve është shumë i lartë (mbi një prag të caktuar) ose shumë i ulët (nën një prag të caktuar).

Tre lloje metrikësh që përdorin pragjet mund të dallohen.

1. Pjesa e lartë e kostos së energjisë metrike që i referohet atyre që kapin familjet që kanë mbi normat e modeleve të shpenzimeve të energjisë. Prandaj, ajo i konsideron familjet si të varfëra në energji ku kostot e energjisë (si pjesë e të ardhurave ose në terma absolutë) shtrihen mbi një prag të caktuar.

2. Matës të ulët të të ardhurave në dispozicion të cilat klasifikojnë si energji të varfëra ato familje që kanë pak të ardhura të mbetura pas kostos së tyre të energjisë. Këto matësia kapin familjet, të ardhurat e disponueshme të të cilave, pas kostos së energjisë, gjenden nën një prag të caktuar.

3. Metrikë të pamjaftueshëm të shpenzimit të energjisë që shikon vetëm shpenzimet e energjisë, duke e krahasuar atë me një nivel minimal që konsiderohet i nevojshëm për një familje për të gëzuar shërbimet bazë.

Këto metrikë i klasifikojnë si subjekte të varërisë energjitike, ato familje, kostot e energjisë së të cilave janë nën një prag të caktuar. Ky është koncepti kyç i HEP, i llogaritur në Barometrin Belg të Varfërisë së Energjisë (KBF 2015). Në Barometrin e Varfërisë pragu për të përcaktuar nëse shpenzimi i energjisë ishte "anormalisht i ulët" bazohej në modelet e konsumit të të ardhurave dhe çfarë do të ishte shpenzimi i mjaftueshëm i energjisë duke marrë parasysh numrin e njerëzve në familje dhe madhësinë e banesës". Metriket konsensuale, nga ana tjetër, janë metrikë që identifikojnë ato familje që deklarojnë të përballen me vështirësi në mënyrë që të përmbushin shërbimet bazë të energjisë ("privimi i perceptuar"). Treguesit e vetë-raportuar mund të ofrojnë një mënyrë efektive për të kuptuar varfërinë e perceptuar të energjisë. Kjo familje treguesish mund të jetë një 'backstop' ose plotësuese e treguesve të tjerë. Baza kryesore deri më sot për vlerësim.

Forca kryesore e metrikës së bazuar në shpenzimet është se ajo kap saktësisht shtrirjen e varfërisë energjitike, duke iu referuar qasjes së shpenzimeve "të kërkuara". Në përgjithësi, metrikat e bazuara në shpenzime kanë gjithashtu disa disavantazhe të mëtejshme:

Qasja nuk është e standardizuar; Metrikët nuk janë të krahasueshëm në të gjithë Shtetet Anëtare; Ata nuk mbulojnë varfërinë e fshehur të energjisë; Ata nuk i konsiderojnë kushtet e përgjithshme të jetesës dhe evolucionin e çmimeve të energjisë; dhe (ata nuk marrin parasysh nevojat aktuale të energjisë së familjeve.

Lidhur me pragjet e shpenzimeve për këto metrikë, nuk ka preferencë lidhur me pragu, pasi nivelet e të ardhurave ndryshojnë shumë në të gjithë MS dhe ndryshojnë me kalimin e kohës. Si i tillë, pragu mund të jetë i ndryshëm për grupe të ndryshme të MS. Ka një vlerë në përdorimin e pragut relativ (pra shpenzimi dy herë mesatar). Gjithashtu përdorimi i një pragu lidhur me të ardhurat minimale mund të jetë i krahasueshëm në të gjithë Shtetet anëtare. Metriket konsensuale kanë një avantazh të zbatimit më të lehtë, pasi ka një bazë të standardizuar sondazhi në të gjithë MSs (SILC). Ajo jep një vështrim të çështjeve të varfërisë energjitike, bazuar në informacionin rreth nevojave aktuale të energjisë së familjeve. Dobësitë kryesore të tij janë se është e vështirë të interpretohet për shkak të natyrës subjektive të tij, sondazhi nuk është mjaft i hollësishëm, përgjigjet mund të nënvleftësojnë varfërinë energjitike, sepse familjet nuk janë të gatshme të pranojnë se janë në një situatë të vështirë me pagesën e shërbimeve energjitike dhe kjo varet nga grupi i familjeve të zgjedhura për sondazh. Metoda e bazuar në përfundime është më pak e preferuar si matësi kryesor i varfërisë energjitike. Dobësia e saj kryesore është vështirësia e zbatimit. Është e vështirë të identifikohen qartë rezultatet e varfërisë së energjisë; për më tepër, rezultatet e lidhura me shëndetin dhe shoqërinë janë tepër të ndërlikuara për t'u matur. Gjithashtu, ka një pasiguri në lidhje me kapjen e gjendjes aktuale të çështjes, pasi ajo është përqëndruar vetëm në përfundimet dhe nuk konsideron shkaqet e varfërisë energjitike. Varfëria e fshehur energjitike mund të përfshihet me përdorimin e treguesve me bazë konsensuale, për shembull niveli i temperaturës së shtëpisë. Në vendet ku

temperaturat janë më të buta (në krahasim me mesataren kombëtare), shpenzimet e energjisë shtëpiake pritet të jenë më të ulta, por kjo nuk duhet të shihet domosdoshmërisht si një problem. Një tregues tërësor i varfërisë së fshehur energjitike është paraqitur në Barometrin Belg të Varfërisë Energjitike.

Pragu relativ për varfërinë e fshehur energjitike përcaktohet për çdo familje si gjysma e shpenzimeve të energjisë të familjeve të ngjashme me të njëjtën përbërje dhe madhësi banimi. Përfundimet e përgjithshme: Qasja e bazuar në shpenzime është ndoshta për momentin më e përshtatshme (me disa rezerva) për të matur varfërinë energjitike në të gjithë MSs, por ekspertët argumentojnë se treguesi ideal do të ishte një sasi e vlerësuar e energjisë së kërkuar, e cila zakonisht nuk është e realizueshme. Metoda konsensuale mund të përdoret për të matur edhe varfërinë energjitike, nëse cilësia e studimit do të përmirësohet. Është e rëndësishme të përfshihet treguesit mbështetës kur mat varfërinë e energjisë. Ato më të rëndësishmet janë ato të lidhura me efektshmërinë e stokut të aksioneve të energjisë dhe tregun e energjisë. Kur përdoret matësi i bazuar në shpenzimet, pragu duhet të vendoset në krahasim me shpërndarjen aktuale në MS. Është e arsyeshme të zbatohen treguesit e zgjedhur jo vetëm për familjet me të ardhura të pakta. Familjet, shpenzimet e energjisë së të cilave ishin shumë të ulëta u identifikuan duke marrë parasysh shpenzimet e energjisë të familjeve të ngjashme (përbërja e familjeve dhe madhësia e shtëpive). Pragu relativ për varfërinë e fshehur energjitike përcaktohet për çdo familje si gjysma e shpenzimeve të energjisë të familjeve të ngjashme me të njëjtën përbërje dhe madhësi banimi. Përfundimet e përgjithshme: Qasja e bazuar në shpenzime është ndoshta për momentin më e përshtatshme (me disa rezerva) për të matur varfërinë energjitike në të gjithë MSs, por ekspertët argumentojnë se treguesi ideal do të ishte një sasi e vlerësuar e energjisë së kërkuar, e cila zakonisht nuk është e realizueshme. Metoda konsensuale mund të përdoret për të matur edhe varfërinë energjitike, nëse cilësia e studimit do të përmirësohet. Është e rëndësishme të përfshihet treguesit mbështetës kur mat varfërinë energjitike. Ato më të rëndësishmet janë ato të lidhura me efektshmërinë e stokut të aksioneve të energjisë dhe tregun e energjisë. Kur përdoret matësi i bazuar në shpenzimet, pragu duhet të vendoset në krahasim me shpërndarjen aktuale në MS. Është e arsyeshme të zbatohen treguesit e zgjedhur jo vetëm për familjet me të ardhura të pakta.

6. Programet për varfërinë energjitike

Ka shumë masa të ndryshme, të gjitha të projektuara dhe zbatuara sipas situatave të ndryshme të vendit. Ato mund të kategorizohen si më poshtë:

- i) ndërhyrjet financiare afatshkurtra, për të trajtuar shqetësimet e përballeshmërisë;
- ii) mbrojtje shtesë të konsumatorit të synuara posaçërisht ndaj konsumatorëve vulnerabël, veçanërisht në tregjet e brendshme të energjisë;
- iii) masat e efektshmërisë së energjisë duke synuar problemet strukturore të varfërisë së energjisë; dhe
- iv) përmirësimin e ndërgjegjësimit të konsumatorit dhe informacionit.

Çfarë masash janë formuluar dhe si zbatohen ato është një funksion kyç i kuadrit të politikës. Demografia përfshin karakterizimin e grupeve që mund të jenë në rrezik të varfërisë energjitike

për arsye jo domosdoshmërisht të lidhura me të ardhurat (të moshuarit, paaftësitë, komunitetet rurale, familjet me një prind, etj. Kjo përfshin gjithashtu madhësinë e familjeve, që mund të jetë një faktor në nivelin e kërkesës për shërbime energjitike. Në lidhje me grupet vulnerabelë, shumica e Shteteve Anëtare kanë shkuar në një farë mënyre në përcaktimin e vulnerabiliteteve nga grupi socio-demografik; për një vështrim të dobishëm. Në rekomandimin e Komisionit SWED (2020) 960, thuhet se «ngrohtësia, ftohja, ndriçimi dhe energjia e duhur për pajisjet elektrike janë shërbime thelbësore që mbështetin një standard të përshtatshëm jetese dhe shëndeti. Qasja në shërbimet e energjisë është thelbësore për përfshirjen sociale". Megjithatë, varfëria energjitike përbën një nga sfidat e mëdha rezidenciale në ndërtimin e sektorit për BE dhe vendet anëtare të saj. Fenomeni mund të përkufizohet si gjëndja e "kujtdo që takon, në strehimin e tij, vështirësi të veçanta për të patur energjinë e nevojshme për të përmbushur nevojat e tij bazë të energjisë për shkak të papërshtatshmërisë së burimeve të tij apo të kushteve të strehimit të tij". Varfëria energjitike rezulton nga një kombinim i të ardhurave të ulta, shpenzimit të lartë të energjisë dhe efektshmërisë së dobët të energjisë së sistemeve, veçanërisht performancës së energjisë së ndërtesave. Varfëria energjitike është një çështje e rëndësishme në BE; para krizës COVID, rreth 7% e popullsisë së BE-27 raportuan një paaftësi për të mbajtur shtëpitë e tyre në mënyrë të përshtatshme të ngrohta në vitin 2019.

Kushtet që rezultojnë nga varfëria energjitike mund të ndikojnë si në ndërtesat e strehimit, ashtu edhe në ndërtesat e punës dhe kanë pasoja të mëdha. Komforti i pamjaftueshëm dhe kushtet sanitare, të tilla si temperaturat e papërshtatshme të brendshme, cilësia e pamjaftueshme e ajrit dhe ekspozimi ndaj kimikateve dhe materialeve të dëmshme kontribuojnë në rendimentin më të ulët, problemet shëndetësore dhe vdekshmërinë më të lartë. Kualifikimi i numrit të familjeve të varfëra dhe/ose shoqërore të pambrojtura, si dhe hartimi i politikave dhe masave që kanë për qëllim lehtësimin e fenomenit, duhet të marrin në konsideratë një sërë parametrash specifike. Kushtet klimatike, cilësia e strehimit, bazat ekonomike, struktura e kostove të energjisë, modelet e lëvizshmërisë duhet të konsiderohen të gjitha.

Masat e varfërisë energjitike në NECP Shtetet anëtare me nivele të larta të popullsisë së tyre që jetojnë në varfëri energjitike duhet të përfshijnë një tregues të objektivave, politikave përkatëse dhe masave që do të kontribuojnë në lehtësimin e problemit në NECP-të e tyre siç kërkohet nga KE në Rregulloren mbi qeverisjen e bashkimit të energjisë dhe veprimet klimatike (BE)2018/19995. Prandaj, varfëria energjitike përbën një sfidë të rëndësishme dhe urgjente për qeveritë kombëtare. Pasojat ekonomike dhe mjedisore të çështjes kërkojnë një metodë ndër-sektoriale. Kjo nevojë del nga lidhjet midis objektivave dhe nevojës për politika dhe masa sociale dhe mjedisore. Ai bën thirrje gjithashtu për një kombinim të politikave publike që ndërthurin vendosjen e efektshmërisë së energjisë ndaj mbrojtjes sociale, me vëmendje të veçantë ndaj pabarazive. Në NECP-të e paraqitura në Komisionin Europian (27 vende plus tre rajone të Belgjikës), ekzistojnë shumë lloje masash të vazhdueshme dhe të planifikuara për të trajtuar varfërinë energjitike:

Politikat sociale dhe të mirëqënies dhe stimujt.

- Masa kundër shkëputjeve.
- Shpenzimet e energjisë dhe/ose çmimet e reduktuara të tarifave të elektricitetit dhe gazit natyror. Skemat e Detyrimit të Efikasitetit të Energjisë (EEOS).

- Subvencionet, fondet e rrokullisjes, instrumentet financiare dhe stimujt për rinovimin e ndërtesave.

Informacion dhe masa ndërgjegjësimi. Program/plan veprimi specifik kundër varfërisë së energjitike. Masa të tjera mbështetëse:

"Subvencionet"- fondet e zhdëmtuara, instrumentet financiare dhe nxitjet për rinovimin e ndërtesave" janë më të përfaqësuarat, pasuar nga "politikat sociale dhe të mirëqënies dhe stimujt".

Llojet kryesore të masave të zgjedhura nga Shtetet Anëtare për të lehtësuar varfërinë energjitike janë:

- Politikat sociale dhe të mirëqënies dhe stimujt (53%).
- Subvencionet, fondet e vazhdueshme, instrumentet financiare dhe stimujt ekonomikë për rinovimin e ndërtesave (për shembull për përmirësimin e efikasitetit të energjisë së ndërtesave, instalimin e matësve inteligjentë dhe/ose sistemeve fotovoltaike, etj.) (57%).
- Masat e informimit dhe ndërgjegjësimin (37%).
- Mbrojtje nga shkëputja/nderprerja (10%).

Skemat e përgjithshme të nxitjes variojnë në vënde të ndryshme dhe konsistojnë në:

- Zbritje taksash për rinovimin e energjisë së ndërtesave ekzistuese (Ecobonus dhe Superbonus) Kështu në Itali që nga viti 2007, nën Ecobonus, banorët që investojnë në veprimet e efektshmërisë së energjisë të kryera në pjesët e përbashkëta të ndërtesave të banimit social marrin norma të uljes së taksave të barabarta me 70%-75%.

Një tjetër program është ai i ndjekuri në Poloni - Ajër i pastër dhe programe për të ndaluar smogun. Programi 'Ajër i Pastër' i cili ofron grante për të reduktuar kostot e materialeve të ndërtimit, pajisjeve dhe shërbimeve të kryera në lidhje me një projekt të modernizimit dhe rinovimit të termosit në ndërtesat me një banesë. Programi u drejtohet të gjitha bashkive që mund të provojnë një cilësi të dobët të ajrit në territorin e tyre. Programi mbulon veprimet e mëposhtme, të kryera nga bashkia dhe të financuara nga fondet publike deri në 100% të vlerës së tyre: Zëvendësimi i pajisjeve të ngrohjes ose sistemeve me ato që janë në përputhje me standardet me emetim të ulët. Heqja e pajisjeve të ngrohjes ose sistemeve dhe lidhja me rrjetin e ngrohjes, energjisë elektrike ose gazit.

Slovakia - Ligje kundër varfërisë energjitike. Një numër aktesh ligjore janë në fuqi që krijojnë kushtet për të trajtuar varfërinë energjitike: Akti mbi subvencionet për zhvillimin e strehimit dhe mbi strehimin social, duke dhënë grante për eliminimin e defekteve sistematike në ndërtesat e apartamenteve. Ato mund të përdoren për marrjen e një qiraje apartamenti me qëllim strehim social, për marrjen e pajisjeve teknike. Akti mbi Fondin Shtetëror të Zhvillimit të Strehimit jep kredi për izolimin e ndërtesave ekzistuese të apartamenteve. Përveç kësaj, në Sllovaki 'Fondi Shtetëror i Zhvillimit të Strehimit' ofron grante të papagueshme ose kredi të favorshme për të përmirësuar izolimin termik të ndërtesave dhe apartamenteve të banimit dhe ai u drejtohet individëve, familjeve dhe shoqatave të pronarëve.

Në Irlandë aplikohen skemat specifike të tilla si -: Skema e Shtëpive më të Mira për Ngrohjen e Energjisë synon familjet me të ardhura më të ulta dhe ofron grante për të ndihmuar në rritjen

e efektshmërisë së energjisë dhe ngrohtësisë së shtëpive, duke përfshirë grantet për masa më të thella dhe përmirësime të ngrohjes. Skema e Komuniteteve më të mira të Energjisë mbështet familjet me të ardhura më të ulta për të përmirësuar efektshmërinë energjitike të shtëpive.

Programi i përmirësimit të strehimit nga Autoritetet lokale, synon të përmirësojë stoqet sociale të strehimit. Skema e Ndhmës për Strehimin për të moshuarit mbështet të moshuarit për të përmirësuar kushtet e jetesës së shtëpisë së tyre, duke përfshirë izolimin dhe përmirësimin e ngrohjes. Granti i përshtatjes së strehimit për personat me paaftësi siguron grante për veprat në banesat që duhet t'u përshtaten nevojave të njerëzve, në veçanti për një person me një paaftësi fizike, shqisore ose intelektuale ose një vështirësi të shëndetit mendor.

7 - Komunitetet e Energjisë për zbutjen e varfërisë energjitike

"Komunitetet energjitike ofrojnë rrjete efektive lokale mbështetëse, duke krijuar zgjidhje të përbashkëta dhe solidaritet përballë përshkallëzimit të çështjes së varfërisë energjitike. Varfëria energjitike përgjithësisht adresohet me tre komponente kryesorë të saj: të ardhurat e ulta, efektshmëria e dobët termike dhe kostot e larta të strehimit dhe energjisë. Një faktor tjetër i rëndësishëm, megjithatë, është mungesa e angazhimit të shtetasve dhe pronësisë në sistemin e sotëm energjistik. Kjo le vend për vështirësitë e përditshme, shkakton sjellje në harxhime energjie dhe çon në mungesë të njohjeve të ndërlidhjes midis çështjeve të drejtësisë sociale dhe sistemit tonë energjistik. Klima e tanishme dhe kriza e karburantit fosil me rritjen e çmimeve të energjisë i kanë shtuar ndjenjave tashmë mbizotëruese të zhgënjimit dhe pafuqisë midis qytetarëve, ç'ka është shoqëruar edhe me një vëmendje me të madhe të qytetarëve dhe komuniteteve anëmbanë Europës të ngrihen dhe të mbajnë një qëndrim ndaj (ri)pretendimit të pushtetit, duke krijuar një lëvizje të gjallë të nismave të qytetarëve për energjinë. Në vitin 2018, legjislacioni i BE-së pranoi komunitetet energjitike, dhe qytetarët në përgjithësi, për herë të parë si pjesëmarrës aktivë në sistemin e energjisë. Tani mund të gjejmë përkufizime për Komunitetet e Energjisë Qytetare (CEC) në Direktivën e Tregut të Energjisë Elektrike (BE) 2019/944 dhe Komunitetet e Energjisë së Ripërtërishme (REC) në Direktivën e Energjisë së Ripërtërishme 'RED II' (BE) 2018/2001.

Kjo njohje vjen me një detyrim ligjor për Shtetet Anëtare për të krijuar një kuadër të aftë për të mbështetur komunitetin e energjisë në vendin e tyre. Theksi vihet në rëndësinë e pjesëmarrjes së familjeve vulnerabël dhe me të ardhura të pakta pasi ato mund të ndihmojnë "në luftën kundër varfërisë energjitike nëpërmjet reduktimit të konsumit dhe tarifave më të ulta të furnizimit" (Direktiva (BE) 2018/2001). Prandaj, Shtetet Anëtare duhet të sigurojnë mundësinë e tyre për familjet me të ardhura të ulta dhe të pambrojtura. Komunitetet po eksplorojnë mekanizmat për lehtësimin e varfërisë energjitike si një mënyrë

për të përhapur përfitimet nga skemat e energjisë së komunitetit drejtpërsëdrejti në komunitetin e tyre. Komunitetet energjitike mund të bëhen aktive në lehtësimin e varfërisë energjitike nëpërmjet një game të gjerë aktiviteteve. Kështu në Mbretërinë e Bashkuar, projekti i energjisë komunitare i Brixton Solar lejon qiramarrësit në banesat sociale të bëjnë investime më të vogla në projekte dhe u jep atyre një sasi të kufizuar të energjisë elektrike të prodhuar me panele diellore në çatitë e tyre falas. Një pjesë e të ardhurave nga projekti shkojnë në një fond të dedikuar të efektshmërisë së energjisë për të organizuar seminarë për të ndihmuar njerëzit të ulin konsumin e energjisë dhe të kursejnë më tej në faturat e tyre të energjisë. Komuniteti ofron gjithashtu mundësi trajnimi për të rinjtë që jetojnë në komunitetin lokal nëpërmjet një programi internshipi.

ALI energy, një shembull tjetër nga Mbretëria e Bashkuar, aplikon një sistem të ri referimi që ndihmon në identifikimin e njerëzve në rrezik të varfërisë së energjisë. Ata synojnë veçanërisht organizatat që punojnë me njerëz vulnerabël dhe ndryshime në jetë që mund të çojnë në fatura më të larta të energjisë ose një rënie në të ardhura, të tilla si humbja e punës, pensioni, një foshnjë e re, diagnoza e kushteve shëndetësore e kështu me radhë.

Një shembull tjetër është ai në Portugali, që konsiston në financimin e energjisë me bazë solidaritetin komunitetin e energjisë së rinovueshme. Komuniteti i Energjisë së Rinovueshme, ka ngritur një skemë që shfrytëzon energjinë diellore për të krijuar vlerë sociale për komunitetin e saj lokal. Ky komunitet jep me qira çati të institucioneve të orientuara nga ana shoqërore për instalimet e saj fotovoltaike, duke u siguruar atyre të ardhura shtesë, duke u lejuar atyre të përfitojnë nga kostot më të ulta të energjisë dhe duke u dhënë atyre një instalim të PV-së diellore falas në fund të periudhës së qirasë.

Një shembull tjetër mund të gjendet në Belgjikë. Bashkëpunimi midis qytetarëve dhe autoriteteve lokale Eeklo, një qytet në krye të tranzicionit Belg të energjisë, ka ulur pengesat për pjesëmarrjen e qytetarëve në skemat e energjisë së rinovueshme duke punuar ngushtë së bashku me Ecopower, një komunitet energjie me gati 60,000 anëtarë që fuqizon më shumë se 50,000 shtëpi me 100% energji të rinovueshëm. Më specifikisht, me ambicjen për të luftuar varfërinë energjitike, qyteti siguroi 750 qytetarë. Kjo i lejoi ata shtetas të marrin të gjitha avantazhet që vijnë me një anëtarësim të plotë të Ecopower, të tilla si faturat më të ulta të energjisë. Komuniteti në vetvete gjithashtu lejon që anëtarët të kursejnë koston e blerjes së pjesës së parafinancimit me kursimet e bëra në faturat e tyre të energjisë, duke ofruar kështu zgjidhje për koston e lartë të blerjes së një pjese për t'u bërë anëtarë ³.

Një shembull tjetër është ai në Kroaci, ku Komuniteti i Energjisë së Gjelbër (ZEZ) ka ngritur disa projekte që kanë për qëllim lehtësimin e varfërisë së energjisë. Një projekt i tillë trajnoi të rinjtë dhe të papunët për t'u bërë këshilltarë të energjisë për të ndihmuar familjet me të ardhura të ulta të marrin masa të efektshmërisë së energjisë në shtëpitë e tyre. Nëpërmjet bashkëpunimit me Qytetin Križevci, një grup i këtyre këshilltarëve të energjisë ishin në gjendje të gjenin punësim në kuadrin e një programi të Punëve Publike për Këshilltarët e Energjisë. Së bashku ata vizituan më shumë se 500 familje në gjashtë muaj.

³ (Miqte e Tokës Evropë, REScoop.eu & Qytetet e Energjisë 2020).

Gjithashtu është vërejtur se 61% e europianëve do të donin të bashkoheshin me një komunitet energjie nëse dikush do të ngrihej në zonën e tyre lokale ⁴. Është kryesore që shmangja e varfërisë energjitiqe dhe fuqizimi i shtetasve të marrin njohje të mëtejshme. Energjia komunitare krijon kohezion social dhe hapësira për të edukuar njerëzit në çështjet e energjisë, klimës dhe demokracisë, duke shkaktuar ndryshim sjelljeje dhe kursim energjie nëpërmjet një përfshirjeje më të thellë dhe më të ndërgjegjshme brenda të gjithë sistemit . Sistemi i energjisë ka nevojë për përfshirjen e qytetarëve dhe komunitetit për të eliminuar varësinë dhe vulnerabilitetin dhe për ta kthyer atë në pronësi dhe elasticitet.

Konventa e Kryetarëve është iniciativa më e madhe lokale në botë. Më shumë se 10,000 komuna kanë nënshkruar një deklaratë politike për të ndërmarrë veprim të ndryshimit të klimës nëpërmjet Lidhjes së Kryetarëve të Bashkive. Që nga viti 2015 të gjitha bashkitë që kanë nënshkruar ose rinovuar angazhimet e tyre ndaj Lidhjes së Kryetarëve të Bashkive në Evropë janë angazhuar të ndërmarrin veprime mbi varfërinë energjitiqe, të përqendruar në përcaktimin e objektivave, përcaktimin e treguesve lokalë dhe veprimet e planifikimit. Përfshirja në këtë Konventë të Bashkive do të thotë angazhim i qeverive lokale se do të vazhdojnë të:

- (1) reduktojnë emetimet e gazeve të efektit serrë në territorin e tyre;
- (2) të rrisë elasticitetin dhe të përgatitet për ndikimet e dëmshme të ndryshimit të klimës dhe
- (3) të trajtojë varfërinë e energjisë si një veprim kyç për të siguruar një tranzicion të drejtë.

8 . SHQIPËRIA DHE LEGJISLACIONI PËR KONSUMATORËT NË NEVOJË DHE VARFËRINË ENERJITIKE

Legjislacioni primar (Ligji për sektorin e energjisë elektrike dhe ligji për sektorin e gazit natyror) parashikon kriteret për t'u marrë parasysh gjatë përcaktimit të konsumatorëve në nevojë. Nenet 95 dhe 97 të Ligjit për Energjinë dhe atij të Sektorit të Gazit Natyror, përkatësisht, theksojnë se ministria përgjegjëse për çështjet sociale, në bashkëpunim me ministrinë përgjegjëse për energjinë, Ministrinë e Financave dhe në konsultim me Entin Rregullator të Energjisë (ERE) dhe palët e interesuara, do të hartojë kriteret dhe procedurat për ata që kualifikohen si fitues të statusit të klientëve në nevojë. Akti përcaktues i kriterëve duhet të miratohet me vendimin e Këshillit të Ministrave.

Kuadri ligjor dhe legjislativ

Mbështetja ligjore për mbrojtjen e konsumatorëve në nevojë bazohet në tre akte legjislative: Ligji për Sektorin e Energjisë Elektrike, Ligji i Sektorit të Gazit Natyror dhe Ligjin e Sigurimeve Shoqërore. Aktualisht, konsumatorët në nevojë njihen vetëm konceptualisht në nivelin e legjislacionit parësor. Vendimi i Qeverisë nr. 8 i vitit 2015 përcakton kriteret për personat të kualifikohen si konsumatorë në nevojë.

Ligji për sektorin e energjisë elektrike

Ligji për Sektorin e Energjisë Elektrike (Nr. 7/2018), në nenin 95, paraqet përkufizimin e konsumatorëve në nevojë (klient në nevojë). Ligji përcakton gjithashtu se Enti Rregullator i

⁴ (European Climate Foundation 2021)

Energjisë Shqiptare (ERE) është përgjegjës për mbrojtjen e konsumatorëve të cenueshëm (neni 18 (e)).

Në paragrafët 1 dhe 2 të nenit 95 parashikohet:

1. Ministria përgjegjëse për çështjet sociale, në bashkëpunim me ministrinë përgjegjëse për energjinë, Ministrinë e Financave dhe në konsultim me Rregullatorin Kombëtar të Energjisë Autoriteti (ERE) duke përfshirë palët e interesuara, do të hartojë kriteret dhe procedurat për të cilët kualifikohen si fitues të statusit të klientëve në nevojë. Nenet përcaktojnë gjithashtu qasjen për trajtimin e konsumatorëve në nevojë, i cili nga ana tjetër do të miratohet me vendim të Këshilli i Ministrave.

2. Kriteret për kualifikimin e personave si klientë në nevojë duhet të kenë parasysh sa vijon:
- Konsumatorët me të ardhura të ulëta, që përdorin energjinë elektrike për të furnizuar vendbanimin e tyre të përhershëm;
 - Konsumatorët konsumi i energjisë elektrike i të cilëve është i lidhur në rrjetin një fazor, me një fuqi maksimale prej rreth 16 amper;
 - Niveli maksimal i konsumit të energjisë për person, në varësi të sezonit;
 - Mbështetje direkte nga Buxheti i Shtetit.

Të gjithë konsumatorët në nevojë që marrin mbështetje financiare nga buxheti i shtetit regjistrohen në një regjistri i posaçëm i mbajtur nga ministria përgjegjëse për mirëqenien (Ministria e Çështjeve Sociale) e cila është përgjegjëse për informimin e Operatorit të Rrjetit të energjisë elektrike dhe më pas Furnizuesin e shërbimit universal.

Krahas plotësimit të kushteve për marrjen e statusit të konsumatorit në nevojë, Ligji nr.43/2015 "Per Sektorin të Energjisë Elektrike", neni 96, përcakton rregullat për furnizimin e energjisë elektrike për konsumatorët në nevojë sociale.

Konsumatorët, të cilët kanë marrë statusin e konsumatorit (klientit) në nevojë, kanë të drejtën e një furnizimi universal sipas dispozitave të aktit të lartpërmendur.

Ligji për Sektorin e Gazit Natyror

Ligji për Sektorin e Gazit Natyror (Nr. 102/2015), në nenin 97 thotë se ministria përgjegjëse për çështjet sociale zhvillohen në bashkëpunim me ministrinë përgjegjëse për energjinë dhe Ministria e Financave, në konsultim me ERE-n si dhe me aktorë dhe subjekte të tjera, procedurën e detajuar për përcaktimin e statusit të konsumatorëve në nevojë sociale që do të jetë miratuar më pas nga Këshilli i Ministrave.

Në paragrafët 1 – 3 të nenit 97 parashikohet se:

1. Ministria përgjegjëse për çështjet sociale, brenda një viti nga hyrja në fuqi e këtij ligji, në bashkëpunim me ministrinë përgjegjëse për energjinë dhe Ministrinë e financave dhe në konsultim me ERE-n dhe palët dhe subjektet e tjera të interesit, të hartojë një procedurë të

detajuar për vendosjen e statusit të klientëve të cenueshëm social. Procedura kërkon miratimin nga Këshilli i Ministrave.

2. Kriteret për përfitimin nga statusi i klientit në nevojë do të marrin parasysh në vijim:

- a) Klientë me të ardhura më të ulëta, të cilët përdorin gazin natyror për banim të përhershëm.
- b) Niveli maksimal i konsumit të gazit për person duke reflektuar përdorimin sezonal dhe konsumin total deri në 30 metër kub/muaj për një familje me deri në 4 anëtarë.
- c) Mënyra e mbështetjes direkte nga buxheti i shtetit.

3. Konsumatorët familjarë që marrin mbështetje nga Këshilli i Ministrave për subvencionimin e gazit shërbimi i furnizimit nuk do të lejohet të përdorë fondet për qëllime të tjera.

Nëse një konsumator humbet statusin si konsumator në nevojë, ai ose ajo do të hiqet nga regjistri përkatës. Megjithatë, të dhënat për personin mbeten në regjister për një periudhë të ardhshme pesëvjeçare. Operatorët e sistemit të shpërndarjes (OSSH) mbajnë një regjister të konsumatorëve në nevojë. Kontrata e furnizimit për konsumatorët në nevojë skadon dy muaj pas çregjistrimit të konsumatorit si konsumator në nevojë.

Duke qenë se Shqipëria nuk ka një treg gazi, dispozitat për mbrojtjen e konsumatorëve të gazit nuk kanë efekt praktik.

Legjislacioni i Sigurimeve Shoqërore

Ligji për Sigurimet Shoqërore (10070/2009) rregullon sistemin dhe organizimin e shoqërisë mbrojtjen, financimin dhe përmbushjen procedurale të mbrojtjes sociale. Sipas ligjit të përmendur, Republika e Shqipërisë ofron mbrojtje sociale për qytetarët nën konceptin e drejtësisë sociale, vendos sistemin e mbrojtjes sociale dhe mundëson funksionimin e tij, duke siguruar kushte dhe masat për veprimtaritë e mbrojtjes sociale. Qeveria Shqiptare miraton Programin Kombëtar për Programet Financiare për Skemat e Sigurimeve Shoqërore në baza vjetore, e cila përcakton synimet, prioritetet, dhe drejtimit për zhvillimin e mbrojtjes sociale.

Vendimi i Qeverisë nr. 8 për mbrojtjen e grupeve në nevojë, duke lehtësuar efektet e heqjes së fashës mujor të konsumit të energjisë elektrike, prej 300 kWh/muaj

Për të mbrojtur familjet përkohësisht të cenueshme të cilat konsumojnë deri në 300 kWh në muaj, në vitin 2015, Qeveria miratoi një përfitim shtesë të subvencionuar në para prej 648 lekë (5.23 euro) në muaj.

Ata konsumatorë (klient) në nevojë që kualifikohen për të aplikuar për përfitimin në para përfshijnë:⁵

- a. Familjet që marrin ndihmë financiare dhe familjet me anëtarë të deklaruar invalid me vendim të KMCAP (Kërkesë për rivlerësimin e pensionit të invaliditetit masë), sipas paragrafit 3, nenit 7 të ligjit nr. 9355 të vitit 2005.
- b. Familjet ku kryefamiljari është një person me aftësi të kufizuara dhe në familje nuk ka anëtarë të tjerë të punësuar;

5 file:///C:/Users/User/Desktop/Vitit%202023/mars/DOOREIHP_poverty_122021.pdf

- c. Kryefamiljarët që marrin pensione minimale ose pleqërie, jetojnë vetëm ose me fëmijë në ngarkim dhe nuk kanë të ardhura;
- d. Kryefamiljarët që marrin pension invaliditeti dhe nuk kanë anëtarë të familjes që janë të punësuar ose të vetëpunësuar;
- e. Familjet e drejtuara nga një punonjës publik me pagë mujore bruto nën 35 000 lekë (284 euro), dhe që nuk kanë anëtarë të tjerë të familjes të punësuar ose të vetëpunësuar;
- f. Njerëz të verbër;
- g. Personat paraplegjikë dhe tetraplegjikë.

Aktet që lidhen me eficiencën

Në vitin 2015, Qeveria Shqiptare miratoi Ligjin Për Eficiencën e Energjisë (Nr. 124/2015), i ndryshuar në vitin 2021 (nr. 28/2021), i cili përcakton rregullat dhe politikat kombëtare për të mbështetur, promovuar dhe përmirësuar efikasitetin e energjisë. Në vitin 2016 është themeluar Agjencia për Eficiencë të Energjisë dhe u miratua Plani i Dytë dhe i Tretë Kombëtar i Veprimit për Eficiencën e Energjisë.

1. Aktet e fundit në radhë që lidhen me zhvillimin e sektorit energjetik të Shqipërisë është Ligji i Performancës Energjitike të Ndërtesave (Nr. 116/2016), ku familjet me të ardhura të ulëta njihen si një kategori e veçantë përdoruesish të energjisë dhe që meritojnë një qasje të veçantë. Masa të lehta janë marrë për mbrojtjen e kësaj kategorie në nivel organizimit të pushtetit lokal, ndër të cilat përmendim Vendimin e Këshillit Bashkiak Tiranë VKM 408 i cili ka miratuar Fondin e fomunitetit. Ky fond parashikon se familjet në nevojë përfitojnë 100% të tarifës së investimit për të kryer Punimet për eliminimin e barrierave arkitektonike dhe përshtatjen e ndërtesave për personat me aftësi të kufizuara (Neni 7, VKM 408). Gjithashtu, Fondi I Komunitetit garanton mbështetjen në masën 100 % për familjet në nevojë për realizimin e Projekteve të ruajtje /eficence energjie apo impakt pozitiv mjedisor: Këtu përfshihet termoizolimi i fasadave, vendosja e paneleve diellore, etj. (Neni 7, VKM 408). Kryesisht në kategorinë e familjeve në nevojë, kategorizohen familjet që trajtohen me ndihmë ekonomike, familjarët që kanë në përbërje të tyre anëtarë vetëm persona me aftësi të kufizuara, familjet që përbëhen vetëm nga pensionistë. Vlen për t'u përmendur që një mbështetje e tillë, ndihmon në uljen e pragut të varfërisë energjitike duke garantuar një mbështetje alteranative për personat vulnerabël, me qëllim rritjen e efiecnës së energjisë dhe uljes së konsumit të energjisë elektrike në vendbanimet e tyre.

Kuadri institucional

Palët kryesore të interesit në kuadrin institucional në Shqipëri në lidhje me konsumatorët në nevojë përfshijnë:

- Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, e cila është përgjegjëse për zbatimin e politikën energjitike dhe rrjedhimisht për menaxhimin e çështjeve që lidhen me konsumatorët në nevojë(Neni 4 (dh) i ligjit të Gazit Natyror dhe neni 3 i ligjit të Sektorit të Energjisë Elektrike).

- Ministria përgjegjëse për çështjet sociale, si organi kryesor qeveritar për kujdesin social dhe mirëqenies, dhe aktualisht ky institucion është i vetmi institucion shtetëror që ofron mbështetje për familjet me të ardhura të ulëta për kostot e konsumit të energjisë (neni 95 (a) i ligjit të sektorit të energjisë.

- Enti Rregullator i Energjisë Shqiptare (ERE). ERE merr masa për të siguruar që klientët të përfitojnë nga funksionimi i tregut të brendshëm duke nxitur konkurrencën dhe mbrojtjen e klientit. Për më tepër, masat garantojnë standarde të larta për respektimin e detyrimeve të shërbimit publik në furnizimin me energji elektrike dhe mbrojtjen e grupeve në nevojë konsumatorët (neni 18 (dh) dhe (e), si dhe neni 95 i ligjit për sektorin e energjisë elektrike; neni 15 (dh) dhe (ë), si dhe nenin 97 të ligjit për sektorin e gazit natyror).

- Agjencia për Efiçencë të Energjisë (AEE) është një person juridik publik, buxhetor nën përgjegjësi e Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë. AEE është përgjegjëse për përmirësimin dhe promovimin e efiçencës së energjisë gjatë gjithë ciklit energjetik, në të gjithë ekonominë sektorë, duke u mundësuar konsumatorëve të ulin kostot e tyre të furnizimit me energji dhe të reduktojnë ndikimin negativin në ndotjen e mjedisit dhe ndryshimet klimatike. Edhe pse Agjencia nuk është e përfshirë drejtpërdrejt në zbutjen e varfërisë energjitike, AEE ndërmerr një sërë aktivitete, si p.sh përgatitja e akteve nënligjore dhe zbatimi i tij, duke vendosur kërkesat minimale për performancën energjitike në ndërtesa, trajnim profesional për efikasitetin e energjisë, lëshimi i certifikatave për auditorët e energjisë dhe menaxherët e energjisë, duke përfunduar marrëveshjet vullnetare.

- Edhe pse nuk ka Fond për efiçencën e energjisë, sipas Ligjit për Efiçencën e Energjisë (Nr.124/2015), plani është krijimi i një fondi për efiçencën e energjisë si një organizatë e pavarur.

Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë në kuader të masave të efiçencës së energjisë ka mbështetur Projektin e Bashkive me Shfrytëzim Inteligjent të Energjisë (SEMP) për të mbështetur zbatimin e politikës kombëtare të energjisë dhe përdorimin e metodave të reja të menaxhimit të energjisë në Shqipëri. Nëpërmjet projektit “Projekti i Bashkive me Energjisë të Zgjuar në Shqipëri (SEMP)”. Qeveria zvicerane do të mbështesë bashkitë shqiptare të Beratit, Korçës, Përmetit dhe Shkodrës në përmirësimin e efiçencës së tyre energjitike dhe në eliminimin e ndikimeve negative në mjedis. Aktivitetet e projektit përqendrohen në dy komponentë kryesorë me pesë nënkomponentë që bashkojnë forcat për një qasje gjithëpërfshirëse nën dy rezultate. E para do të jetë një kornizë e përshtatshme e menaxhimit të energjisë që përmirëson menaxhimin e energjisë në nivel Bashkiak dhe kombëtar dhe rezultati i dytë do të jetë që qytetarët e bashkive të përzgjedhura do të përfitojnë nga shërbimet publike me efiçencë energjitike të ofruara nga administrata efektive. Të katër bashkitë e projektit do të përdorin më shumë energji të rinovueshme, do të kenë ndriçim më të mirë rrugor dhe do të kursejnë konsumin e energjisë. (Bashkitë Berat, Korçë, Përmet dhe Shkodër). Në këtë nismë gjithashtu është përfshirë dhe rritja dhe forcimi i kapaciteteve të bashkive për të zbatuar sa më mirë politikën kombëtare të energjisë në nivel lokal, veçanërisht për identifikimin e masave të

infrastrukturës të lidhura me energjinë dhe për të përmirësuar kapacitetet në nivel bashkiak për të përgatitur propozime për financim. Rezultatet e pritshme të këtij projekti janë:⁶

- Krijimi dhe fuqizimi i departamenteve bashkiake të menaxhimit të energjisë në katër bashkitë dhe hartimi i planeve bashkiake të energjisë dhe klimës.
- Përgatitja dhe realizimi i masave të infrastrukturës në EE (investimet me realizim dhe përfitim të shpejtë).
- Rritja e ndërgjegjësimit të publikut për menaxhimin e energjisë në nivel bashkiak dhe për eficiencën e energjisë në përgjithësi.
- Hartimi i Kuadrit Shqiptar të Menaxhimit të Energjisë me potencial për t'u shtrirë në nivel kombëtar.
- Projekti zbatohet nga një konsorcium kompanish ndërkombëtare dhe kombëtare që punojnë në bashkëpunim të ngushtë me Agjencinë për Eficiencën e Energjisë (AEE) që vepron si Njësia e Menaxhimit të Projektit (NMP). Projekti do të zgjasë deri në fund të vitit 2024.

Projekti do të zbatohet nën koordinimin e Sekretariatit Shtetëror për Çështjet Ekonomike të Konfederatës Zvicerane (SECO) dhe Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë së Republikës së Shqipërisë.

Skemat aktuale në fuqi për të mbrojtur konsumatorët në nevojë

Një skemë kompensimi për konsumatorët e energjisë elektrike është vendosur që nga viti 2006, në formën e një përfitimi në para prej 640 lekësh (5,17 euro) për të gjithë ata që njihen si konsumatorë në nevojë që arrijnë një prag konsumi mujor prej 200 kWh. Kjo masë është ende në fuqi. Para vitit 2014, një më e ulët tarifa prej 7.70 lekë/kWh (0.06 euro) iu ngarkua familjeve për konsum deri në 300 kWh në muaj, ndërsa çmimi i energjisë elektrike u rrit në 13.50 lekë/kWh (0.11 euro) për të gjithë konsumi mbi 300 kWh.

Rreth 30 për qind e familjeve me të ardhura të ulëta përfituan nga kjo skema sociale. Megjithatë, duke qenë se zbatimi i saj ishte problematik, skema ishte ndërprerë në favor të një çmimi të unifikuar prej 9.5 lekë (0.07 euro) për kWh për të gjithë konsumatorët.

Pas ndërprerjes së masës me tarifë më të ulët në vitin 2014, vitin e ardhshëm në 2015 qeveria miratoi një përfitim shtesë të subvencionuar në para prej 648 lekë (5.23 euro) në muaj për të mbrojtur familjet përkohësisht të cenueshme të cilat konsumojnë deri në 300 kWh në muaj. Përfitimet totale në para, nëse zbatohen të dyja masat, 1288 lekë (10,40 euro) në muaj (konsumatorët që konsumojnë deri në 300 kWh/muaj kanë të drejtë për të dyja masat). Këto

⁶ <http://eficenca.gov.al/smart-energy-municipalities-project-in-albania-semp/>

masa ofrojnë mbështetje të drejtpërdrejtë për 213,000 familje. Kostoja për buxhetin e shtetit arrin në 1.76 miliardë lekë (14.22 milionë euro) një vit

Shënim: Këmbimi valutor Euro Lek merret si referenë në kohën e shkrimit të këtij studimi.

Vlerësimi

Dy lloje masash financiare në nivel kombëtar ofrohen për konsumatorët në nevojë (familjet në nevojë) lidhur me shpenzimet e energjisë elektrike. Grupet e synuara për të dyja masat janë familjet që përfitojnë nga skema e ndihmës sociale (pagesat sociale), përfituesit e ndihmës për aftësinë e kufizuar, pleqëria, pensionistët, paraplegjikët dhe tetraplegjikët dhe familjet me të ardhura të ulëta, ato mujore më poshtë se 35 000 lekë (283 euro) në muaj. Këto masa janë të përgjithshme dhe nuk merret parasysh gjinia. Masat aktuale përfaqësojnë ndihmë afatshkurtër për familjet në kushtet e varfërisë. Shuma totale e mbështetjes financiare të ofruar për aplikantët që nga fillimi i periudhës së zbatimit, pra nga viti 2006 deri më sot është 15 milionë euro.

Rekomandime

Lufta kundër varfërisë dhe përjashtimit social është një nga prioritetet e politikës së Bashkimit Europian. Gjithashtu ka vëmendje në rritje ndaj varfërisë energjitike, edhe për kostot indirekte lidhur me incidencën e sëmundjeve të caktuara të identifikimit të llojeve të familjeve, bazuar në raportin statistikor midis kostove të energjisë dhe karakteristikave ekonomike. Eksperiencia në vendet e BE na tregon se Indikatorët që mund të përdoren për vlerësimin e varfërisë energjitike janë:

- Analizë e shpenzimeve të përgjithshme kundrejt atyre për energjinë
- Vendosja e një minimumi jetik të konsumit të energjisë
- Karakterizimi i konsumit, - Profilet e konsumit - zakonet - Pajisjet shtëpiake, të tilla si Efikasiteti, Klasa e energjisë.

Mbështetje ekonomike përmes pagesave në faturë.

Mbështetja në financim infrastukturor për eficensën e energjisë, të tillë si zëvendësim i paisjeve, rinovim banesash.

Adresimi i plotë i problemit është i rëndësishëm dhe kërkon jo vetëm ndërhyrje afat shkurtër përmes mbështetjes në faturë (bonuse) por edhe duke siguruar infrastrukturë dhe zgjidhje të qëndrueshme, e cila mund të zvogëlojë konsumin dhe, pra, në fakt, të zvogëlojë kostot e energjisë dhe ndikimin në shpenzimet totale. Duke e shqyrtuar problemin në tërësi është nevojshme të përgatiten mekanizmat, me fonde publike dhe private, të afta për të siguruar burime të mjaftueshme.

Angazhimi në nivel lokal është po aq i rëndësishëm sa ai në nivel qendror. Për këtë arsye është mjaft rëndësishme kryerja e një vlerësimi e asaj që është bërë tashmë si në kuadër të një nisme lokale ashtu edhe në kuadër të një bashkëpunimi me shoqatat që mund të ofrojnë të dhëna të rëndësishme në adresimin e varfërisë së energjisë. Objektivi kryesor është mbledhja e elementëve të mjaftueshëm për të kaluar nga një panorma e përgjithshme në një vlerësim konkret dhe për të karakterizuar varfërinë lokale energjitike nëpërmjet një seri treguesish që do të përdoren në mbikqyrjen e ndikimit të veprimeve për zbutjen e varfërisë energjitike.

Është e rëndësishme të identifikohen skenarët për të hetuar që mund të përshkruajnë më mirë situatën lokale duke mbledhur të dhëna specifike, që përfaqësojnë aspekte të ndryshme të problemit, të tilla si përqëndrimi në kushtet social- ekonomike të popullsisë, demografia, klima, stoku i ndërtimit dhe pajisjeve, kostot e energjisë, zakonet kulturore. Objektivi i përgjithshëm i të gjithë procesit është të nisë trajtimin e varfërisë energjitike, si dhe të nisë veprimet e vogla të planifikuara mbi diagnozën në dispozicion, e cila mund të kontribuojnë për të dhënë një ndikim pozitiv.

Konkluzione

Në dekadën e fundit, qeveritë kanë hartuar politika të reja që përballen me probleme komplekse që përfshijnë çështjen e varfërisë energjitike. Në vitin 2009, Komisioni European iu drejtua për herë të parë PE-së me Direktivat 2009/72/KE dhe 2009/73/KE, i cili urdhëroi zhvillimin e planeve kombëtare të veprimit apo kornizave të tjera për të trajtuar çështjen e Varfërisë Energjitike, e cila përmendet më tej në kohë nën koncepte të tjera të tilla si varfëria e karburantit, efektshmëria e energjisë dhe drejtësia e energjisë.

Pavarësisht nga fakti se shume vite kanë kaluar që nga përpjekjet e para në përcaktimin e varfërisë energjitike, ende nuk ka përkufizim të pranuar përgjithësisht të fenomenit në nivel European.

Në udhëzimin e saj për politikëbërje (EPOV Citation2020a), katër pika konsiderohen thelbësore për të trajtuar Varferinë energjitike:

- (1) Matja;
- (2) Përkufizimi;
- (3) Lloji i politikave; dhe
- (4) Financimi dhe Financimi.

Duke punuar ngushtë me palët e interesuara bëhet më i lehtë zhvillimi i politikave kërkimore dhe urbane për çështjen e varfërisë energjitike.

Varfëria energjitike në Shqipëri aktualisht lidhet me vulnerabilitetin në termin klient në nevojë, ndërsa ndihma sociale është i vetmi mjet i ndërhyrjes së vazhdueshme përmes buxhetit të shtetit. Për më tepër, aspekte të tjera të varfërisë energjitike, si qasja në burime të larmishme dhe konkurruese të energjisë, konsumin efikas të familjeve, ajër të pastër, fuqizimi i konsumatorëve në treg etj, ka gjetur vend së fundmi. Varfëria energjitike si një koncept në tërësi kërkon bashkëpunim në të gjitha nivelet si të pushtetit qendror, atij vendor, instucioneve specifike me ekspertizë në sektorin e energjisë elektrike, çka do të mundësonte jo vetem mbështetje financiare por dhe mbështetje profesionale në vlerësimin e zgjedhjeve të duhura që ndikojnë në eficensën e energjisë dhe ulin kostot e sigurimit me energji elektrike. Rregulltori ka një rol të rëndësishëm në balancimin e interesave të konsumatorit, qeverisë dhe investitorit (operatorë të shërbimeve të furnizimit me energji).